

Památné stromy města Brna

Slovo úvodem

Město Brno je jedno z mála měst České republiky, které je obklopeno rozsáhlými plochami lesů a stromy, z nichž mnohé jsou chráněny státem. Stromy chráněné státem – památné stromy – se vyskytují nejen v okrajových částech města, ale i přímo v jeho centru, kde sdílí těžký úděl s městským prostředím.

Za památné stromy je možné prohlásit stromy, jejich skupiny nebo stromořadí, které vynikají svým vzrůstem nebo věkem, tvořící významné krajinné dominanty, zvláště cenné dřeviny i nepůvodních druhů a v neposlední řadě i dřeviny historicky cenné, které jsou památníky historických událostí nebo se k nim vztahují různé pověsti a báje.

Při výběru stromů za památné je nutné zvážit jak důvody pro jejich ochranu, tak zdravotní stav a možnost dalšího vývoje. Za památný lze prohlásit i strom již odumřelý nebo torzo stromu.

Mezi stromy, které v městě Brně nesou nejdéle status „památný“, patří od roku 1979 např. platan javorolistý v areálu FN Brno U sv. Anny. Od té doby byla na území města Brna vyhlášena řada dalších stromů, skupin či stromořadí, mezi posledními „Dub červený JUDr. Jana Besedy“ na Palackého třídě v roce 2012.

Památné stromy je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji, ale to samozřejmě platí i pro ostatní dřeviny, které nejsou chráněny státem. Každý památný strom má své ochranné pásmo, ve kterém není povolena žádná pro památný strom škodlivá činnost.

Veškeré stromy, které byly na území České republiky vyhlášeny za památné, jsou evidovány v Ústředním seznamu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR v Praze. V terénu jsou tyto stromy označeny cedulkou s malým státním znakem ČR a nápisem památný strom či skupina památných stromů, jež může být doplněna informační tabulí s údaji vázanými k těmto exemplářům.

Pojďte se s námi nyní podívat do historie památných stromů města Brna. Jsou pro lepší orientaci rozděleny podle příslušných městských částí, na jejichž pozemcích rostou. Pokud budete chtít tyto nádherné velikány obdivovat na vlastní oči, jistě Vám přijde vhod přehledná mapa uprostřed publikace.

Zajímavosti jednotlivých druhů památných stromů v městě Brně

Buk lesní

Domovem je mírné pásmo severní polokoule. Strom s hladkou šedou kůrou, plodem je trojhranná nažka – bukvice. Kvalitní a všestranně použitelné dřevo.

Dub letní

Četný výskyt nejen v Evropě, vyznačuje se dlouhověkostí. Listy mají na sobě často určitými druhy hmyzu vyvolané duběnky.

Javor

V našich zeměpisných šířkách je nejvíce rozšířen javor babyka, javor mléč a javor klen, lišící se zejména tvarem listu a úhlem mezi křídly u spojených plodů.

Pavlovnie plstnatá

V době květu je tento strom pocházející z Číny nenapodobitelný klenot. Květy jsou velké 5–6 cm, s korunní trubkou zvonkovitého tvaru. Silně voní a mají nafialovělou barvu.

Jinan dvoulaločný

Jediný dosud žijící zástupce skupiny rostlin, která byla zvláště v druhohorách rozšířena po celé zeměkouli. Všechny na Západě přibližně od r. 1730 vysázené exempláře pocházejí ze stromů východoasijských chrámových zahrad. Plody jsou žlutooranžové peckovičky podobné třešním.

Jírovec maďal

Původní pouze v horských lesích Balkánského poloostrova. Lidově nesprávně označovány za kaštan. Mezi jírovcí je v současné době rozšířeno napadení klíněnkou jírovcovou.

Lípa srdčitá, lípa velkolistá

Typické středoevropské dřeviny. Lipové dřevo je světlé a měkké, hodí se pro řezbářské práce. Poprvé kvetou v cca 25 letech.

Platan javorolistý

Nejčteněji zastoupený druh památného stromu v Brně. Charakteristická pro strom je odlupující se borka, která zanechává na stromě skvrny. Vytváří kulovitá plodenství na dlouhých stopkách. Snáší dobře znečištěné životní prostředí.

Smrk ztepilý

Původně rozšířen od Skandinávie po Balkán ve výškách nad 800 m, dnes díky lesnickým kultivacím všude zdomácněl. Citlivý na znečištění ovzduší.

410 cm

(2009)

obvod kmene
ve výšce 130 cm
nad zemí

— rok měření

Dub letní

Moravské náměstí

- dub letní
Quercus robur L.
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus pedunculata Ehrh.
dub křemelák

1

Brno – střed

435 cm
(2009)

Na Moravském náměstí v okružním parku najdeme nejkrásnější památný dub města Brna. Tento statný strom je dominantou parku, který vznikl za pevnostním valem města. Dříve zde byly lipové aleje zpříjemňující lidem nedělní procházky za hradbami. Po postupném bourání hradeb (1809–1859) zde začal vznikat okružní městský park. Dub se nachází nedaleko dnes již zbořené Tišnovské brány. Svými rozměry dává tušit, že je zde více než jedno a půl století.

Vzrostlý dub poskytuje potravu a azyl pro více než pět set živočichů, a proto je právem nazýván Otcem lesa. Dubu si již po staletí lidé vážili, proto i my projevme úctu tomuto stromu.

Platan U sv. Anny

nemocnice U sv. Anny

■ platan javorolistý
Platanus x acerifolia
(Ait.) Willd.

■ platanovité
Platanaceae

■ synonyma:
Platanus x hispanica Mill.
Platanus x hybrida Brot.

Brno – střed

575 cm
(2009)

Snad nejkrásnější strom tohoto druhu najdeme na nádvoří fakultní nemocnice U svaté Anny. Svou vitalitou přispívá už více než jedno století ke zdraví pacientů, kteří zde pobývají. Můžeme se právem domnívat, že datum přestavby nemocnice roku 1859 a datum výsadby mohou být shodné. Jeho krásná košatá koruna dosahuje skoro ke čtyřiceti metrům. Svou zelení krásí celé nádvoří. Díky starostlivé péči, kterou nemocnice tomuto stromu věnuje, má platan šanci zde být nejedno století. Vždyť platany – zejména na východě v tzv. Platanovém pralese v Gruzii – se dožívají i pěti set let a obvodu 15 metrů.

Platan na Hybešově

ulice Hybešova

- platan javorolistý
Platanus x acerifolia
(Ait.) Willd.
- platanovité
Platanaceae
- synonyma:
Platanus x hispanica Mill.
Platanus x hybrida Brot.

3

Brno – střed

735 cm

(2009)

Zavítáme-li na Hybešovu ulici do areálu bývalé stomatologické kliniky, můžeme si být jisti, že zde najdeme největší památný strom města Brna. Jeho mohutná koruna dosahuje výšky skoro čtyřiceti metrů. Za povšimnutí stojí také další strom, který se krčí ve stínu památného platanu. Jedná se o největší plodící jinan dvoulaločný v Brně. Obvod jeho kmene činí přes dva metry. Navštívíme-li zahradu na konci podzimu, naskytne se nám pohled na jinan obalený zlatými plody, které jsou podobné třešním. Přejme tomuto více než dvoustletému veličánu, aby v plné síle dožil dalších staletí pod ochranou státu.

Platan javorolistý

terasy pod Petrovem

- platan javorolistý
Platanus x acerifolia
(Ait.) Willd.
- platanovité
Platanaceae
- synonyma:
Platanus x hispanica Mill.
Platanus x hybrida Brot.

4

Brno – střed

400 cm
(2009)

Na skalním masivu pod Petrovem se nachází platan, který úspěšně roste na kamenité půdě. Jeho stáří je předmětem dohadů. Buď je pozůstatkem dendrologické sbírky z r. 1818, nebo pochází z doby pozdější. Na obrazech z první poloviny 19. století není zobrazen, takže se jeho stáří patrně pohybuje kolem 150 let, ale i to je dost na strom vyživovaný jen ze skalních rozsedlin. Je jedním z mála brněnských platanů, které mají převahu znaků platanu západního. Po rekonstrukci teras pod Petrovem se stal krásnou dominantou nově upraveného parku.

Platan javorolistý

Benešova třída

- platan javorolistý
Platanus x acerifolia
(Ait.) Willd.
- platanovité
Platanaceae
- synonyma:
Platanus x hispanica Mill.
Platanus x hybrida Brot.

Brno – střed

360 cm
(2009)

Ke stromům ohroženým dopravou i městským prostředím patří i platan na Benešově třídě. Je až s podivem, kolik toho může strom vydržet. Kolem dokola je jen samý asfalt a dláždění. Přes veškerý provoz, který kolem stromu probíhá, o něm můžeme bez nadsázky říct, že se jedná o velmi životaschopný exemplář. Hniloba už sice vykotlala jeho dutinu, každé jaro však jeho košatá koruna zdobí střed města. Tento strom je příkladem toho, že je příroda i na takovém místě schopna svádět těžký boj o vlastní existenci.

Platan javorolistý

ulice Zvonařka

- platan javorolistý
Platanus x acerifolia
(Ait.) Willd.
- platanovité
Platanaceae
- synonyma:
Platanus x hispanica Mill.
Platanus x hybrida Brot.

6a

Brno – střed

535 cm
(2009)

V blízkosti rušné komunikace Zvonařka, přibližně v její polovině (při areálu firmy Autonova), se nacházejí dva mohutné exempláře platanů javorolistých. Jejich rozložitá koruna nad sochou Jana Nepomuckého je opravdu impozantní.

Platan javorolistý

ulice
Zvonařka

- platan javorolistý
Platanus x acerifolia
(Ait.) Willd.
- platanovité
Platanaceae
- synonyma:
Platanus x hispanica Mill.
Platanus x hybrida Brot.

6b

Brno – střed

495 cm

(2009)

Doufejme, že tyto stromy nepotká osud jako 650letou Žižkovu lípu v Sobčicích nedaleko Jičína, kde bylo rozhodnuto, že strom poškozuje sochu a lípa byla skácena. Na smutném osudu starých stromů vidíme, že naprostá neúcta k přírodě vede k nenahraditelným ztrátám. Věřme, že tyto krásné platany nic takového nepotká a budou nadále prospívat tak jako doposud. Při procházkách městem proto neopomeňte tuhle ulici – je tu opravdu co k vidění!

Jinan na Mendlově náměstí

Mendlovo náměstí

- jinan dvoualochý
Ginkgo biloba L.
- jinanovité
Ginkgoaceae
- synonyma:
Salisburia adiantifolia SM.

7

Brno – střed

450 cm
(2009)

Tento strom roste v prostorách bývalého Augustiniánského kláštera, dnes Památník Gregora Johanna Mendela, na Mendlově náměstí na Starém Brně. Jinan byl poprvé dovezen do naší vlasti přes hlubošský zámecký park v roce 1809. Tento exemplář již dnes neexistuje. Mezi nejstarší exempláře v ČR patří jinan, který roste v Praze v Královské oboře v areálu bývalého zahradnictví u místodržitelského letohrádku. V soupisu dřevin Jiřího Braula z roku 1844 je již uveden pod tehdy platným jménem *Salisburia adiantifolia*. V roce 1993 byl obvod jeho kmene, měřený ve výšce 130 cm nad zemí, 345 cm. Z tohoto lze usuzovat, že stáří jinanu v Mendlově památníku by mohlo být 170–200 let. Můžeme ho tedy právem považovat za jeden z nejvzácnějších evropských jinanů i živého pamětníka otce a zakladatele genetiky J. G. Mendela.

Javor babyka

Pisárky

- javor babyka
Acer campestre L.
- javorovité
Aceraceae

8

Brno – střed

280 cm
(2009)

Budeme-li hledat mezi památnými stromy ten, který má přídomek domácí, musíme vzpomenout na javor babyku v Pisárkách, též někdy označovaný jako javor polní. Toto lidové označení je skutečně na místě. Javor polní patří k nejhodněji zastoupeným druhům našich luhů a hájů kolem potoků a řek. Většinou se vyskytuje v podobě keře, málokdy dorůstá do malého stromu. Protože roste ze všech javorů nejpomaleji, má také nejvíce ceněné dřevo z hlediska tvrdosti a kvality, které je hojně využíváno výrobcí dýmek. Javor v Pisárkách za dvě století dorostl do mohutného stromu. Škoda jen, že bouře připravila strom o část jeho koruny. Aby se předešlo dalším škodám, byl nezbytný zásah odborné firmy. Byť je už jen odleskem své bývalé slávy, patří tento starý strom k cenným exemplářům svého druhu.

Platan javorolistý nároží ulic Veverí a Pekárenské

- platan javorolistý
Platanus x acerifolia
(Ait.) Willd.
- platanovité
Platanaceae
- synonyma:
Platanus x hispanica Mill.
Platanus x hybrida Brot.

9

Brno – střed

475 cm

(2009)

Ozdobou ulice Veverí není jen botanická zahrada, ale i směrem k centru města platan rostoucí na rohu Pekárenské ulice. Svými rozměry se řadí mezi největší platany ve městě. Velikán nejde jen tak přehlédnout, vždyť takový strom je pro okolí oázou svěží zeleně, pro klid duše tak nezbytné.

Dub letní

ulice Vídeňská

- dub letní
Quercus robur L.
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus pedunculata Ehrh.
dub křemelák

10

Brno – střed

340 cm
(2009)

Dub na ulici Vídeňské byl ještě donedávna dominantou malého plácku u hřiště Moravské Slavie. Jeho rozložitá koruna již z dálky oznamovala jeho majestátnost. Okolí stromu záhy po jeho uznání za památný začaly měnit stavební stroje a vyrostl zde obytný dům, který doslova obestoupil tento strom. Můžeme teď jen doufat, že stromu, který zde nerušeně rostl více než jedno století, tento velký zásah nijak neublíží.

Byla by to velká škoda. Stromů, které se ve městě dožijí tak vysokého věku, je opravdu málo.

Jírovec maďal

ulice Rooseveltova

- Jírovec maďal
Aesculus hippocastanum L.
- Jírovcovité
Hippocastanaceae

11

Brno – střed

340 cm
(2009)

V parku naproti Janáčkova divadla na ul. Rooseveltova v blízkosti průchodu na ul. Běhounská se nachází pozoruhodný jírovec maďal, který byl vyhlášen v roce 2007 za památný. Jírovce mají původ na Balkánu a v Malé Asii. Dnes jsou pěstovány jako okrasné a parkové stromy téměř v celé Evropě (výjimku tvoří severní Evropa). V posledních letech jsou jírovce ohrožovány klíněnkou jírovcovou. Klíněnka je drobnoučký motýl o velikosti 4 mm, světle rezavé barvy s béžovými čárkami na křídlech. Larvy klíněnky parazitují na listech jírovců a způsobují jejich předčasný opad. I přesto ale můžeme obdivovat krásu kvetoucích kaštanových alejí v Brně, např. na ulici Hlinky, v atraktivní barevné formě.

Jinan vedle budovy CVC Lužánky

Lužánecký park

- Jinan dvoulaločný
Ginkgo biloba L.
- Jinanovité
Ginkgoaceae
- synonyma:
Salisburia adiantifolia SM.

12

Brno – střed

362 cm
(2009)

V roce 2010 Odbor životního prostředí Magistrátu města Brna vyhlásil v lužáneckém parku památný jinan, který je zajímavý především svým habitem. Jinan dvoulaločný je jediný dosud žijící zástupce skupiny nahosemenných rostlin. Patří do čeledi jinanovité (*Ginkgoaceae*), což je velmi stará vývojová skupina s několika rody, která prodělala maximální rozvoj v druhohorách. Do současnosti se zachoval pouze tento jediný druh. *Ginkgo biloba* je považován za nejstarší žijící druh stromů na světě, odhadované stáří tohoto druhu je 150–200 milionů let. Proto bývá označován za „živou fosilii“. Pochází z poměrně malé oblasti v jihovýchodní Číně, je však ve světě velmi často pěstován. Listy jsou v podstatě srostlé jehlice, proto jinany zařazujeme mezi jehličnany. Semena a listy jinanu se vzhledem k obsahu bioflavonidů používají jako léčivo. Plody, které můžeme najít pouze na samičích stromech, mají dužnatý obal (osemení), který při dozrávání nepříjemně páchne a po dotyku dráždí kůži.

Lípa na Jaselské

ulice
Jaselská

- Lípa stříbrná
Tilia tomentosa
- Slézovité
Malvaceae
- synonyma:
Tilia argentea Desf. In DC.

13

Brno – střed

460 cm
(2009)

Monumentální lípa stříbrná zůstane bohužel řadě lidí utajena, neboť se nachází ve dvorním traktu domu č. p. 15 na ulici Jaselská, který je veřejnosti nepřístupný. Lípa stříbrná neboli plstnatá pochází z Balkánu a Asie. Je odolná vůči znečištěnému ovzduší. Je charakteristická tím, že letorosty i pupeny jsou plstnaté. Svrchní strana listu je tmavě zelená, zespodu nápadně běloplstnatá. Plody jsou elipsoidní až téměř kulovité, plstnaté a dřevnaté. Lípa plstnatá kvete později než naše dva původní druhy lip (lípa srdčitá, lípa velkolistá). Má velmi vonné a pro čmeláky neodolatelně lákavé květy. Nektar z květů je ale pro čmeláky a včely nestravitelný.

Pavlovnice u hřiště ve Štýřicích

mezi ul. Renneská
a Vsetínská

■ Pavlovnice plstnatá
Paulownia tomentosa

■ Paulovniovité
Paulowniaceae

■ synonyma:
Paulownia imperialis
Pavlovnice vlnatá

14

Brno – střed

371 cm
(2011)

Mezi ulicemi Renneská a Vsetínská v Brně – Štýřicích u dětského hřiště můžeme obdivovat krásný exotický exemplář památné pavlovnice. Tento velmi dekorativní strom pochází z Číny. Rod byl pojmenován na počest panovnice Anny Pavlovnny. Řadí se ke dřevinám rychle rostoucím a krátkověkým, nicméně je velmi sadovnický ceněný. Vyznačuje se nápadnými, velkými a působivými květy, které se objevují v bohatých květenstvích ještě před rašením listů, které začíná až koncem května. V době květu je tento strom nenapodobitelný klenot, vždy znovu vyvolávající údiv diváků. Na květ strom nasazuje již rok předem a koncem léta vytváří charakteristická kulovitá poupata hnědé barvy s povrchem, který je jakoby potažen plstí. Oboupohlavné květy jsou velké 5–6 cm, s korunní trubkou zvonkovitého tvaru. Silně voní a mají barvu fialovou nebo nafialovělou, uvnitř se žlutým proužkováním. Při odkvětu vyrážejí listy; ty jsou nápadné svou velikostí - řapík je dlouhý kolem 20 cm a listová čepel dosahuje délky 15 až 35 cm. Plody dozrávají v srpnu až v říjnu; vytvářejí hnědé, vejčité a kožovité tobolky, velké 2–4 cm. Tobolky zůstávají na stromě dlouho neopadané, často až do příštího květu.

Lípa U Šťávů

ulice
Výhon

- lípa malolistá
Tilia cordata L.
- lípovité
Tiliaceae
- synonyma:
Tilia parvifolia Ehrh.
lípa malolistá

15

Brno – Bystrc

460 cm
(2009)

Za nejstarším stromem města Brna se musíme vydat do městské části Brno – Bystrc. Lípa srdčitá, jež se zde nachází, poskytuje už více než tři staletí stín lidem, kteří pod ní sedávají. V minulosti se právě pod lípou scházela k večeru celá náves. Dnes poskytuje stín hostům restaurace U Šťávů, kteří si lípy patřičně váží. Díky nim se stala lípa v roce 2000 Stromem roku. Stáří lípy je odhadováno na 380–400 let. Vzhledem k dutému kmeni je obtížné jej blíže určit. Krásná rozložitá koruna dává stromu šanci poskytovat vlahý stín dalším generacím.

Dub letní

u hradu Veveří

- dub letní
Quercus robur L.
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus pedunculata Ehrh.
dub křemelák

16

Brno – Bystrc

cca 530 cm
(2009)

Patrně nejstarší památný dub v katastru města najdeme na svahu hradního příkopu hradu Veveří. Jeho obvod se pro ulomenou větev nedá přesně změřit. Jeho stáří se pohybuje přibližně mezi 250–300 lety. Bude tedy jistě pamatovat rok 1742, kdy hrad vydrancovala pruská armáda, která se do hradu dostala zradou hradní stráže. Hradní stromy neměly tolik štěstí dožít se letitého věku. Většinou padly za oběť bojům, které se u hradu odehrávaly. Již od pradávna kvůli bojům padaly za oběť nevinné stromy a byly mýceny posvátné háje. Když stojíme před takovým letitým památným dubem, chvíli se zastavme a rozjímáme společně s ním. Vždyť on je živou připomínkou již dávno zašlých časů. A jen proto, že si ho lidé vážili, přežil do dnešních dnů. Přejme mu, aby byl v budoucnu pamětníkem i našich časů.

LEGENDA

- hranice města
- hranice přírodního parku
- památný strom

19

16

18

15

17a
17b

29

20

21

IVANOVICE

26

27

25

ŘEČKOVICE - MOKRÁ HORA

MEDLÁNKY

KOMÍN

22

24

KRÁLOVO POLE

ŽABOVŘESKY

23

JUNĐROV

28

KOHOUTOVICE

BRNO - STŘED

7

13

9

1

11

2

4

3

5

10

8

NOVÝ LÍSKOVEC

BOHUNICE

14

STARÝ LÍSKOVEC

32

ŽIDENICE

6a
6b

ČERNOV

BRNO - JIH

31

OŘEŠÍN

ÚTĚ

JEHNICE

BRNO - SEVER

OBŘANY -

BRNO - SEVER

33

Památné stromy města Brna

Brno – střed

1. Dub letní Moravské náměstí
2. Platan U sv. Anny nemocnice U sv. Anny
3. Platanna Hybešově ulice Hybešova
4. Platan javorolistý Terasy pod Petrovem
5. Platan javorolistý Benešova třída
- 6a. Platan javorolistý ul. Zvonařka
- 6b. Platan javorolistý ul. Zvonařka
7. Jinan na Mendlově náměstí Mendlovo nám.
8. Javor babyka Pisárky
9. Platan javorolistý nároží ulic Veveří a Pekárenská
10. Dub letní Vídeňská
11. Jírovec maďal park na ul. Rooseveltova
12. Jinan dvoualochý park Lužánky
13. Lípa na Jaselské dvorní trakt Jaselská 15
14. Pavlovnie u hřiště ve Štýřících u dětského hřiště mezi ul. Renneská a Vsetinská

Brno – Bystrc

15. Lípa srdčitá ulice Výhon
16. Dub letní u hradu Veveří
- 17a. Dub letní ulice U zoologické zahrady
- 17b. Dub letní ulice U zoologické zahrady
18. Buk lesní Přírodní rezervace Jelení žlíbek

Brno – Kníničky

19. Dub letní u Junácké Louky, Kníničky

Brno – Bosonohy

20. Skupina 34 lip Bosonožské náměstí
21. Vrba bílá ulice Pražská 21

Brno – Královo Pole

22. Smrk ztepilý ulice Ramešova
23. Buk lesní červenolistý Palackého tř., před Veterinární a farmaceutickou Univerzitou Brno u památkově chráněné vily Marie, Palackého tř. 73
24. Dub červený JUDr. Jana Besedy

Brno – Řečkovice

25. Javor stříbrný Palackého náměstí
26. Platan javorolistý ulice Vážného
27. Lípa srdčitá ulice Cupáková 6, 7

Brno – Žabovřesky

28. Stromořadí lip ulice Bráfova

Brno – Žebětín

29. Dub letní Příměstské lesy, pod vodojemem Kohoutovice

Brno – Židenice

30. Stromořadí jírovců Malá Klajdovka, ulice Líšeňská

Brno – Chřlice

31. Topol kanadský ulice Šromova

Brno – jih

32. Dub před kostelem sv. Jiljí Komárov

Brno – Maloměřice a Obřany

33. Maloměřická lipová alej na bývalém hřbitově ulice Parková

Dub letní

ulice U zoologické zahrady

- dub letní
Quercus robur L.
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus pedunculata Ehrh.
dub křemelák

17a

Brno – Bystrc

366 cm
(2009)

Pod zoologickou zahradou se nachází pozůstatek původního dubového lesa, kterým byla pokryta Mniší hora. Jedná se o tři statné duby, z nichž dva byly dány pod ochranu státu. Když se u nich zastavíme, pochopíme, že je potřeba tyto majestátní velikány chránit, aby byli zachováni příštím generacím. Materiály pana učitele Josefa Příbyla, nestora brněnské dendrologie, který se velkou měrou zasloužil o mapování stromů města Brna, se zmiňují ještě o dalším dubu, který stával vedle bývalé hájovny (dnes správní budova zoologické zahrady). Ten se však do dnešních dnů nezachoval. Zkázu údajně způsobila rána bleskem. Je to škoda, protože právě on mohl být svědkem návštěvy spisovatelky Boženy Němcové, která pobývala na zdejší hájovně kolem roku 1851.

Dub letní

ulice U zoologické zahrady

- dub letní
Quercus robur L.
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus pedunculata Ehrh.
dub křemelák

17b

Brno – Bystrc

370 cm
(2009)

Věřme, že duby pod zahradou již v té době byly zasazeny, takže si naši největší spisovatelku Boženu Němcovou mohou pamatovat. Ne nadarmo jsou stromy spojovány se spisovatelem, malíři a hudebními skladateli. Oni vidí nejen krásu, ale i ducha stromu, který se pak stává námětem jejich uměleckého díla odkrývajícího tajemno i nám nezsvěceným. Tak se může stát, že díky těmto dílům vstoupíme do lesa a místo úzkosti z neznámého prostředí se budeme cítit jako doma. Zdá se nám, že zvířata i les na nás pohlíží jako na svou součást.

To vše můžeme mít na paměti, stojíme-li před těmito exempláři. Pokud jim bude osud nakloněn, mohly by dorůst v opravdové velikány.

Buk lesní

Přírodní rezervace Jelení žlíbek

- buk lesní
Fagus sylvatica L.
- bukovité
Fagaceae

18

Brno – Bystrc

350 cm
(2009)

Jedním z nejvzdálenějších brněnských památných stromů je statný buk v Jelením žlíbku, jehož stáří je cca 150 let. Jako hraniční strom unikl těžbě, takže se nám zachoval do dnešních dnů. Buk roste pomalu, v deseti letech dosahuje výšky pouze tři čtvrti metru a trvá 50–60 let, než doroste. Největší buk na našem území se nacházel ve východních Čechách. Buk hraběte Kinského, který roste ve Lhotách u Potštejna, dosáhl obvodu kmene 7,5 metru a stáří skoro 400 let. Věřme, že se i náš buk ve zdraví dožije takové velikosti a stáří. Za krásnými buky se můžeme vydat i na Kociánku. Zde se nachází trojice impozantních jedinců. Největší z nich dosahuje obvodu přes 5 metrů a stářím překročil více než dvě století.

Dub letní

u Junácké louky

- dub letní
Quercus robur L.
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus pedunculata Ehrh.
dub křemelák

19

Kníničky

360 cm

(2009)

Statný dub na konci Junácké louky zde roste více než jedno století. Těchto statných dubů se zachovalo na pravé straně Brněnské přehrady za lávkou na hrad Veverčí hned několik. Jde asi o pozůstatek původního porostu před budováním přehradní nádrže. Tento dub je jedním z těch, které se zachovaly nejvitálnější, a proto nás osloví svou krásou.

Skupina 34 lip

Bosonožské náměstí

- lípa velkolistá
Tilia platyphyllos Scop.
- lípovité
Tiliaceae
- synonyma:
Tilia grandifolia Ehrh.
- lípa srdčitá
Tilia cordata L.
- lípovité
Tiliaceae
- synonyma:
Tilia parvifolia Ehrh.
lípa malolistá

20

Bosonohy

139–350 cm

(2009)

Jedná se o alej, která se táhne kolem celého náměstí. Většina stromů se těší dobrému zdraví. Snad proto, že jsou chráněny okolními domy a není zde taková doprava, jakou jsou zatěžovány aleje při rušných cestách. Pozůstatek kdysi krásné aleje vede kolem areálu Velké ceny. Za dálnicí můžeme v polích pozorovat statné lípy, které lemovaly dnes už zrušenou cestu. Přejme si, aby lípy v Bosonohách dorostly ve zdraví takové velikosti.

Kiliánova vrba

ulice
Pražská

- vrba bílá
Salix alba L.
- vrbovité
Salicaceae
- synonyma:
Salix alba tristis
vrba bílá smuteční

21

Brno – Bosonohy

820 cm
(2009)

Do nedávné doby jeden z nejmohutnějších a nejkrásnějších stromů jste mohli shlédnout v městské části Bosonohy, asi 80 m za domem Pražská 21, tzv. Kiliánovu vrbu, která byla vyhlášena za památný strom v roce 2006. Jedná se o nejmohutnější vrbu (obvod kmene 820 cm) nejen v Brně a na Moravě, ale v celé ČR a dokonce ve střední Evropě. V roce 2008 bohužel do stromu udeřil blesk a značně poškodil jeho kmen. Otevřenou ranou pronikla do stromu infekce a strom postupně začíná chřadnout.

Smrk ztepilý

ulice Ramešova

- smrk ztepilý
Picea abies (L.) Karst.
- borovicovité
Pinaceae
- synonyma:
Picea excelsa (Lam.) Link.

22

Brno – Královo Pole

210 cm
(2009)

Pod úpatím travnatého svahu, který odděluje Ramešovu ulici od Srbské, roste krásný smrk. Je to jediný zástupce jehličnanů, který byl uznán za památný strom. Ne že by v Brně nebyly vzácné jehličnany, ale není jim věnována taková pozornost. Přesto mnohé stojí za povšimnutí.

Například cedr na ulici Preslově, spanilá jedle na Žlutém kopci, vzácný pazerav v Pisárkách nebo borovice na Kociánce, která je krásnou dominantou ústavu. Buďme vděční alespoň za tento krásný a zdravý exemplář, který byl zařazen pod ochranu státu. Tento strom dal i jméno občanskému sdružení, jež zde buduje malý parčík pro chvíle oddechu. To skýtá naději, že si smrk i nadále bude nerušeně růst a dožije se ve zdraví letitého věku.

Doufejme, že bude v budoucnu takových parčíků co nejvíce.

Červený buk u VFU Brno

Palackého
třída

■ buk lesní červenolistý
Fagus sylvatica F. Purpurea

■ bukovité
Fagaceae

23

Brno – Královo Pole

385 cm
(2009)

140 let starý strom můžeme spatřit před správní budovou Veterinární a farmaceutické univerzity Brno na Palackého tř. Jedná se o červenou variantu buku lesního. Je působivý především svými lesklými tmavě červenými až červenohnědými listy. Tento strom byl vysazen při dokončení kasáren rakouského jízdního pluku kolem roku 1870. Buk je nazýván také „matkou lesa“, protože jeho listy se rozloží v kvalitní humus a jeho plody slouží jako potrava pro spoustu zvířat. Bukvice jsou pro některé lidi za syrova mírně jedovaté, tepelnou úpravou (např. pražením) se ale toxicita snižuje. Buk má velmi kvalitní dřevo, které díky velkému obsahu ligninu slouží především k výrobě ohýbaného nábytku.

Dub červený

JUDr. Jana Besedy

Palackého
třída

- dub červený
Quercus rubra
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus borealis MICHX.

24

Brno – Královo Pole

341 cm
(2012)

Památný dub červený je součástí zahrady památkově chráněného objektu „Vila Marie“. Tento strom vysadil otec současné majitelky pozemku paní PhDr. Ludmily Marvanové pan JUDr. Jan Beseda před 76 roky. „Vila Marie“ byla prohlášena kulturní památkou dne 13. 10. 1994 a je zapsána do Ústředního seznamu kulturních památek. Dům byl postaven přibližně kolem roku 1860, což může být i letopočet založení zahrady. Vila vystřídala řadu majitelů. Prvním známým vlastníkem byl v roce 1893 Hugo Bartelmus, stávajícími majiteli jsou rodina Besedova, resp. Marvanova, která vlastní dům od roku 1931 (po vyvlastnění zde provozovalo činnost zdravotní středisko, po té došlo k navrácení v rámci restitucí). Dub červený (*Quercus rubra*) je statný opadavý listnatý strom z čeledi bukovitých, původním výskytem v Severní Americe, dorůstající výšky 25–40 m a dožívající se 300–500 let. Jedná se o cennou okrasnou parkovou dřevinu a díky dobrým růstovým vlastnostem je využívána i jako lesní dřevina. Název tohoto druhu je odvozen od charakteristické barvy jeho listů na podzim. Listy dubu červeného jsou pevné a obsahují hodně korkovitých látek. Proto se v našich podmínkách špatně rozkládají a vrstva opadlého listí zabraňuje klíčení rostlin. Bylinné patro pod porostem dubu červeného bývá proto velmi chudé.

Javor stříbrný

Palackého náměstí

- javor stříbrný
Acer saccharinum L.
- javorovité
Aceraceae
- synonyma:
Acer dasycarpum Ehrh.

25

Brno – Řečkovice

485 cm

(2009)

Rozměry javoru stříbrného v Řečkovicích nám napovídají, že se jedná o strom, který tu roste nejméně dvě století, což je u javoru tohoto druhu velmi úctyhodný věk. Javor je přes své stáří velmi vitální a v dobrém zdravotním stavu. Název tohoto javoru je odvozen ze zbarvení listů, na rubu stříbrných. Letité javory stříbrné můžeme najít i v parku u ulice Božetěchova (Kadetka). Se svými rozměry kolem tří metrů jsou ozdobou malého parčíku.

Platan javorolistý

ulice
Vážného

- platan javorolistý
Platanus x acerifolia L.
- platanovité
Platanaceae
- synonyma:
Platanus x hispanica Mill.
Platanus x hybrida Brot.

26

Brno – Řečkovice

460 cm

(2009)

Krásný platan je ozdobou malého parčíku, který se rozprostírá kolem pomníku padlých obětí ve světových válkách. Tento statný strom dokresluje pietní atmosféru tohoto místa. Strom se vyznačuje rozložitou korunou a nízkým kmenem.

Pro svoji vysokou estetickou a přírodní hodnotu je tento strom nezbytně chránit. Stářím už dříve překročil jedno století. Proto mu přejme hodně zdraví do těch dalších.

Lípa srdčitá

ulice Cupákova

■ lípa srdčitá
Tilia cordata L.

■ lípovité
Tiliaceae

■ synonyma:
Tilia parvifolia Ehrh.
lípa malolistá

27

Brno – Řečkovice

310 cm
(2009)

Lípy byly již po staletí vysazovány kolem domů. Mnohdy proto, že poskytovaly stín, když pod nimi lidé sedávali. Někdy z důvodu, že je lípa uctívána jako strom svobody, často také nahrazovala náhrobní kámen. Při různých epidemiích a válkách nebylo zbytí, hrob se nějak označit musel. Proto zde lidé zasadili lípu, aby uctili místo posledního odpočinku zesnulého. Můžeme se jen domnívat, z jakého důvodu byl před více než stoletím vysazen tento krásný exemplář. Osudy stromů se někdy podobají osudům lidským. Mnohdy jsou úplně prosté, jindy zase opředené dlouhými příběhy.

Stromořadí lip

počet: 35 lip

ulice
Bráfova

- lípa velkolistá
Tilia platyphyllos Scop.
- lípovité
Tiliaceae
- synonyma:
Tilia grandifolia Ehrh.

- lípa srdčitá
Tilia cordata L.
- lípovité
Tiliaceae
- synonyma:
Tilia parvifolia Ehrh.
lípa malolistá

28

Brno – Žabovřesky

Lípa je jedním z nejkrásnějších a největších listnatých stromů mírné klimatické zóny v Evropě. Díky své bohaté koruně, která poskytovala stín pocestným, byla často vysazována podél cest. Lípy se dožívají mnoha staletí, v ojedinělých případech více jak tisíce let. Proto není divu, že se nám mnoho letitých lipových alejí zachovalo do dnešních dnů. Díky těmto stromům vidíme, kudy vedly cesty, přestože dnes už je jejich směr jiný. Nejinak je tomu u stromořadí na ulici Bráfově. Stromořadí dnes ústí ve slepou ulici, ale vždy tomu tak nebylo. Na křižovatce Hlinky bylo nalezeno několik lip odpovídajících stářím a vzrůstem lípám na ulici Bráfově, stejně tak jako lípa v areálu Brněnských vodáren. Z toho lze usuzovat, že se jednalo v minulosti o stromořadí, čítající několik set stromů. Osud těm ostatním však nebyl tak nakloněn. Věříme, že alespoň to torzo, jenž nám shodou příznivých náhod bylo zachováno, přežije ve zdraví do dalších staletí. Už jen proto, že kvetoucí lipová alej je krása, která nejde ničím jen tak nahradit.

185–380 cm

(2009)

Dub letní

příměstské lesy, pod vodojemem Kohoutovice

- dub letní
Quercus robur L.
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus pedunculata Ehrh.
dub křemelák

29

Brno – Žebětín

375 cm
(2009)

Vydáme-li se do příměstských lesů, cestou z Kohoutovic do Žebětína nemůžeme minout dnes již spíše torzo dubu na této cestě. V roce 2008 došlo ke zlomení jedné z kosterních větví a musela být provedena obvodová redukce koruny za účelem stabilizace torza. Větvě byly ponechány na místě jako cenný biotop pro řadu organismů. Název Dub troják je odvozen od trojího rozcestí do Kohoutovic, Žebětína a Bosonoh. Tudy vedla nejstarší cesta z Kohoutovic na hřbitov do Žebětína. Dub se jako jeden z mála stromů může ve zdraví dožít i tisíce let. Před nástupem průmyslu nebyly tyto duby ničím vzácným. Zmizely však v milířích a ve formě dřevěného uhlí pak byly spáleny v hutích. Tvrdá daň zaplacená ve jménu pokroku. Doufejme, že se tento velikán dožije stáří svých předků.

Stromořadí jírovců

počet: 16 jírovců

Malá Klajdovka

- jírovec maďal
(koňský kaštan)
Aesculus hippocastanum L.
- jírovcovité
Hippocastanaceae

30

Brno – Židenice

165–255 cm
(2009)

Když byly sázeny kaštaný na Malé Klajdovce, jezdily zde vozy tažené koňmi. Lidé šli do města bosí a až před městem si nazuli boty, aby si je na prašných cestách nezničili. Uplynulo více jak jedno století a už zde koňský potah nepotkáme a žádný pocestný s botami na rameni tudy nechodí. Cesta už změnila svůj ráz díky továrně, jež se jí postavila do cesty. Dnes můžeme pozorovat jen malý zbytek stromů, který zůstal zachován. Pár stromů lze najít ve vnitřním areálu firmy Zetor. Smutný osud stromů, které jako první vždy musí ustoupit. Možná si někdy uvědomíme, že je to právě strom, který by měl zůstat a vše podřídit tomu, aby dál mohl růst.

Topol u hřiště

ulice Šromova

- topol kanadský
Populus x canadensis
Moench
- vrbovité
Salicaceae
- synonyma:
Populus euramericana
(Dode) Guinier
Populus x euramericana
(Dode) Guineier ex Pic-
carolo

31

Brno – Chrlice

348 cm
(2009)

U dětského hřiště na ulici Šromova v městské části Brno – Chrlice můžeme obdivovat mohutný topol, který je v daném místě krajinnou dominantou. Jedná se o mimořádně rychle rostoucí dřevinu vzniklou křížením domácího topolu černého s druhy americkými, především topolem bavlníkovým. Mladé pupeny topolu se dříve užívaly jako droga léčivá pro své antirevmatické a antiseptické vlastnosti, zejména při zánětech močového měchýře. Pro svůj rychlý růst je dnes běžně využíván k výsadbám do stromořadí kolem cest a parků. Hospodářsky je pěstován plantážovitě právě pro svůj rychlý růst a vysokou produktivnost. Jehnědy topolu jsou neobyčejně bohatým zdrojem pylu a velmi dobrým zdrojem propolisu.

Dub před kostelem sv. Jiljí

Komárov

- dub letní
Quercus robur
- bukovité
Fagaceae
- synonyma:
Quercus pedunculata Ehrh.
Dub křemelák

32

Brno – jih

356 cm
(2011)

Součástí Kostela sv. Jiljí v Komárově je krásný exemplář dubu letního, který byl vyhlášen v roce 2011 za památný. Dub letní se vyznačuje především svojí dlouhověkostí. Věk, kterého tyto stromy dosahují a který se pohybuje na horní hranici životnosti dosažitelné u listnáče (až 1 000 let), je mnohem vyšší než u buků či lip. Dubové listy mívají na sobě nezřídka určitými druhy hmyzu vyvolané duběnky, které jsou zvláště bohaté na tříslovinu. Z takovýchto duběnek se dříve vyráběl duběnkový inkoust na psaní pravých listin. Dub letní je rozšířen v Evropě, zejména však v nížinách od severovýchodního Ruska až po jihozápadní Španělsko. Má v oblibě zejména svěží a vlhké půdy a snáší větší klimatické extrémy než jeho blízký příbuzný druh, dub zimní. Tento památný dub je součástí kompozice se stavbou kostela, který je zapsán do státního seznamu nemovitých památek.

Maloměřická lipová alej na bývalém hřbitově

ulice
Parková

■ lípa srdčitá, lípa velkolistá
Tilia sp.

■ lipovité
Tiliaceae

■ synonyma:
Tilia parvifolia Ehrh.
Lípa malolistá
Tilia grandifolia Ehrh.
Lípa širolistá

33

Brno
– Maloměřice
a Obřany

V roce 2011 byla vyhlášena za památnou pozoruhodná lipová alej při ulici Parková v Brně – Maloměřicích. Stromořadí čítá 40 jedinců a jeho celková délka je 238 m. Alej byla v minulosti páteřním prvkem areálu hřbitova. Datování jeho založení může být totožné s centrálně umístěným křížem z roku 1860. Hřbitov přestal být využíván v rámci rušení řady brněnských hřbitovů v letech 1961 až 1962. V minulosti byl ohraničen zdí i ze strany SSZ, ta se zhroutila a byla odstraněna spolu s márnicí roku 1991 nebo 1992. Z bývalého hřbitova zůstává na ploše památník padlým spoluobčanům I. sv. války, vstupní brána a kříž. Vyzdění hrobek zůstalo v některých případech dosud na místě. Alej není oproti době založení kompletní a mezi památné stromy nebyly zařazeny 2 stromy z důvodu silně omezené perspektivy. Alej byla vyhlášena za památnou díky vysoké estetické hodnotě, historickému významu a ekologické funkci většího vegetačního prvku v sídle včetně refugia živočichů.

108–242 cm
(2011)

B | R | N | O

Vydal:

Odbor životního prostředí Magistrátu města Brna
červenec 2013

Autoři textu: Rostislav Taraba, Ing. Monika Navrátilová

Odborná konzultace: Ing. Luboš Úradníček, CSc.

Autor fotografií: Rostislav Taraba

Vyrobila: JABARA - reklama a komunikace

